

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਇਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪੱਤਰ ਦਾ ਆਖਰੀ ਅਧਿਆਇ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗੂੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਬੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਇਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਾ ਸਾਰ” ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਿਆਂ, ਦੋ “ਪੁਸਤਕ ਅਵਲੰਬ” ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 3:1 ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਭਈ ... ਹਰੇਕ ਸੁਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ।” 3:8 ਵਿਚ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰ ਭਈ ਓਹ ਸੁਭ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ।” ਸੁਭ ਕਰਮ “ਕੀ” ਹਨ ਪਹਿਲਾਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੱਤੇ (3:1, 2)। ਫਿਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਧਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਭ ਕਰਮ “ਕਿਉਂ” ਕਰਨੇ ਹਨ (3:3-7)। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤੀਤੁਸ ਦੇ ਲਈ ਆਖਰੀ ਹਦਾਇਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ (3:8-16)।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ “ਕੀ” (3:1, 2)

ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ (3:1)

‘ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾ ਭਈ ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ। ਨਾਲੇ ਹਰੇਕ ਸੁਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ।

ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਪੱਤਰ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਅਧਿਆਇ 1 – ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮੰਡਲੀ (ਕਲੀਸੀਆ) ਵਿਚ ਹੈ; ਅਧਿਆਇ 2 – ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਘਰ ਵਿਚ ਹੈ; ਅਧਿਆਇ 3 – ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੰਬੰਧੀ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸੁਰਗ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨਹੀਂ ਹਾਂ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2:19), ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਵੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹਾਂ (ਵੇਥੇ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 21:39)। ਨਾਗਰਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ; ਇਕ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਕ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਹਨ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨਾ (1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:1, 2), ਟੈਕਸ ਦੇਣਾ (ਮੱਤੀ 22:21; ਰੋਮੀਆਂ 13:6, 7) ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ (ਰੋਮੀਆਂ 13:1-5; 1 ਪਤਰਸ 3:13-17)। ਇੱਥੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ: ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ।

ਆਇਤ 1. ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾ^੨, ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਸੰਬੰਧੀ ਉਦੋਂ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ

ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਤੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਚੇਤੇ ਕਰਾਵੇ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ “ਪਰਚਾਰ ਕਰਨਾ” ਨਹੀਂ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ “ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣਾ” ਵੀ ਹੈ।³

ਜਿਹੜੇ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਕਮਾਂ ਅਤੇ ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। “ਹਾਕਮਾਂ” ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἄρχῆ (ਆਰਚੇ) ਦੇ ਬਹੁਵਚਨ ਰੂਪ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ “ਸ਼ੁਰੂਆਤ” ਦੀ ਮੂਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੈ; ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ, ਇਹ ਉਸ “ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ।”⁴ “ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ” (ἐξουσία, ਐਕਸਾਉਸੀਆ ਤੋਂ) ਵਿਚ “ਮਨੁੱਖੀ ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲੇ, ਅਧਿਕਾਰੀ” ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।⁵ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ, ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ “ਹਾਕਮ” ਇਖਤਿਆਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ “ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ” ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ “ਅਧੀਨ” (ὑποτάσσω, ਹੁਪੋਟੈਸੈ⁶) ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ “ਆਗਿਆਕਾਰ” ਬਣਨਾ ਹੈ। “ਆਗਿਆਕਾਰ” ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦ περιπαρχέω (ਪੀਥਆਰਚੀਏ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ περιθω (ਪੀਥੇ, “ਆਗਿਆ ਮੰਨਣਾ”) ਨੂੰ ἄρχῆ (ਆਰਚੇ, “ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ”) ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਅਧਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਆਗਿਆ ਮੰਨਣਾ।”⁷ ਜੇਕਰ ਇੱਥੇ ਅੰਤਰ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ “ਕਰਤਾ” ਰਵੱਧੀਏ ਤੇ ਜੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ “ਆਗਿਆਕਾਰ” ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰੀਕ ਦੀ ਖਾਸਕਰ ਕਰੇਤ ਦੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਲੋੜ ਸੀ। ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਰਕਲੇਅ ਨੇ ਕਰੇਤੀਆਂ ਨੂੰ “ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਰੂਦ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਝਗੜਾਲੂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਇਖਤਿਆਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਸਬਰੇ” ਕਿਹਾ।⁸ ਪੈਲੀਬਿਯੂਸ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਹਾਸਕਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਹਿਰੇ ਲੋੜ ਨਾਲ” ਕਰੇਤ ਦੇ ਲੋਕ “ਅਣਗਿਣਤ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਰਾਜਧੇਰਾਂ, ਕਤਲਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।”⁹ ਇਹ ਤਾਰੀਕ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਆਦਰ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ।

ਇਹ ਆਇਤ ਹਰੇਕ ਸੂਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਕੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਾਰੀਕ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ “ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ” (ἔτοιμος, ਗੀਟੇਇਮੇਸ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ “ਤਿਆਰ,” ਪਰ ਇਹ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ, ਸਗੋਂ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।¹⁰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ, “ਸੂਭ ਕਰਮ” (ἔργον ἄγαθόν, ਏਰਗੋਨ ਅਗਾਥੋਨ¹¹) ਸਧਾਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ “ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਵਿਹਾਰ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ¹²; ਅਧਿਆਇ 3 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਜੋਰ ਹੈ (ਵੇਖੋ 3:8, 14¹³)। 1 ਆਇਤ ਵਿਚ, ਇਹ “ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ” ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਪੈਲੂਸ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਲਈ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਵੇ। ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੀ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜੋ ਮਸੀਹ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਦ ਤੱਕ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ

ਇਕ ਚੰਗਾ ਗੁਆਂਢੀ (3:2)

ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨ। ਝਗੜਾਲੂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੱਭੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਰਮਾਈ ਰੱਖਣ।

ਆਇਤ 2. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ “ਹਰੇਕ ਸੁਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ” ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਅਤੇ ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਉੱਤੇ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ।”

ਵਿਹਾਰ ਸੂਚੀ ਛੋਟੀ ਪਰ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਨਾ ਕਰਨ। ਝਗੜਾਲੂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੱਭੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਰਮਾਈ ਰੱਖਣ। “ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨਾ” (βλασφημῆω, ਬਲੈਸਫੀਮੀਓ) “ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।”¹⁴ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ “ਝਗੜਾਲੂ ਨਹੀਂ” (ἄμαχος, ਅਮਾਚੋਸ) ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “ਲੜਾਕਾ ਨਹੀਂ”; ਇਹ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ μάχη (ਮਾਚੇ, “ਲੜਨਾ”) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ α (ਅ) ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।¹⁵ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ “ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ”¹⁶ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਬਹੁਮੁਖੀ ਸ਼ਬਦ, ἐπεικῆς (ਐਪੀਇਕਸ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਮਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ ਅਤੇ ਹਲੀਮੀ ਵਰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।¹⁷ ਇੱਕ ਮਸੀਹੀ ਨੂੰ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਠੋਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ ਸਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, πραῦτης (ਪਰਾਉਟਸ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਨਰਮਾਈ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ “ਕੋਮਲਤਾ,” “ਹਲੀਮੀ” ਅਤੇ “ਕਿਰਪਾ” ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।¹⁸ ESV ਬਾਈਬਲ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “... ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਪੂਰਣ ਕਿਰਪਾ ਵਿਖਾ।” ਪਰਾਉਟਸ ਆਤਮ-ਸੁਆਰਥੀਪਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੂਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਹੈ।¹⁹

ਇਕ ਚੰਗਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ “ਸੱਭੇ” ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: “ਸੱਭੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਰਮਾਈ ਰੱਖਣ।” ਯਿਸੂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਸਾਰ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: “ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਕਰ” (ਮੱਤੀ 22:39)।

ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ “ਕਿਉਂ” (3:3-8)

ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਦਾਨ, ਅਣਆਗਿਆਕਾਰ, ਧੋਖਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਰਿਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਸਾਂ, ਬੁਰਿਆਈ ਅਤੇ ਖਾਰ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਭੋਗਦੇ ਸਾਂ, ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸਾਂ। “ਪਰ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਿਆਲਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ⁵ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ

ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਕੀਤੇ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਰਹਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। 'ਜਿਹ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ।' ਭਈ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰ ਕੇ ਆਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਦੀਪਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਕਾਰੀ ਹੋਈਏ। 'ਇਹ ਬਚਨ ਸਤ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋ ਭਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ। ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਭਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਹਨ।

ਆਇਤ 3. ਇਹ ਬੰਦ ਕਿਉਂ ਜੋ (γάρ, ਗਾਰ) ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਲਈ ਕਾਰਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 1 ਅਤੇ 2 ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ "ਹਰੇਕ ਸੁਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣਾ" ਹੈ। ਹੁਣ, 3 ਤੋਂ 8 ਆਇਤਾਂ ਵਿਚ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਰਸੂਲ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬਚਾਏ ਜਾਣ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਪਾਪੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਫ਼ਾ ਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹਮਦਰਦੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੱਭੇ ਮਨੁੱਖ" ਇਸ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ "ਨਰਮਾਈ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ," ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗੇ ਸੀ - ਇਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਰਮਾਈ ਰੱਖਦਾ। ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਾਉਮੀਦ ਆਦਮੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਕ ਸਮੇਂ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।

ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: **ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਦਾਨ ਸੀ।** "ਨਦਾਨ" ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਸੰਯੁਕਤ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἀνόητος (*ਅਨੋਈਟੋਸ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ - νόεω (*ਨੋਈਓ*, "ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਣਾ") ਜੋ ਕਿ α (*ਅ*) ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ - ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (νόως, *ਨਾਉਸ*)।²⁰ ਵਾਲਟਰ ਬਾਉਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ *ਅਨੋਈਟੋਸ* ਨੂੰ "ਬੁੱਧਹੀਣ, ਮੂਰਖ, ਬੇਸਮਝ" ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।²¹ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਿਖਾਈ ਜਾਂ ਵਿੱਦਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਨੂੰ ਉਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਪ੍ਰਭੂ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਗਿਆਨ (ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ, ਜ਼ਬੂਰ 14:1 ਵੇਖੋ)।

ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਪੌਲੁਸ ਨੇ **ਅਣਆਗਿਆਕਾਰ** (ἀπειθής, *ਅਪੀਥੇਸ*)²² ਦੱਸੀ। ਇਹ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (3:1), ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੀ ਇਕ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਫਿਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ **ਧੋਖਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ** (πλανάω, *ਪਲਾਨਾਓ*)²³ ਸਨ। ਪਾਪੀ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਪਾਪੀ ਹਨ; ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੋਖਾ ਖਾਧਾ ਸੀ— ਉਸੇ ਕੋਲੋਂ ਧੋਖਾ ਖਾਧਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਵਾਰ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਉਤਪਤ 3) ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਪਰਕਾਸ਼ 12:9; ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਉਸ 4:1)।

ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ: **ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਰਿਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਸਾਂ**। ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ “ਗੁਲਾਮ ਸਾਂ” (δοῦλῶν, *ਡੂਲੀਓ*) “ਗੁਲਾਮ” (δούλος, *ਡੂਲੋਸ*) ਲਈ ਨਾਂਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਚਲਾਉਣਾ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣਾ”²⁴ ਪਾਪੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ ਉਹ ਗੁਲਾਮ ਹਨ। ਉਹ “ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ ਦੇ ਬੁਰਿਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ”²⁵ ਅਤੇ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਨ। ਸੋਧਕ “ਅਨੇਕ ਪਰਕਾਰ” ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਉਹ ਇੱਛਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

“ਭੋਗ ਬਿਲਾਸਾਂ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἡδονῆ (ਹੀਦੋਨੇ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ “ਸੁਖਵਾਦ” ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਜੋ “ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਜਾਂ ਮੌਜ ਮਸਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ” ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।²⁶ ਸੁਖਵਾਦੀ ਮੁਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਰੋਮਾਂਚ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਕਦੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਕਰਨਾ ਅਜ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ (ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 6:17)।

ਇਹ ਸੂਚੀ **ਬੁਰਿਆਈ ਅਤੇ ਖਾਰ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਭੋਗਦੇ ਸਾਂ** ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਦੋ “ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੁਰੇ ਜੋੜੇ” ਆਉਂਦੇ ਹਨ²⁷: “ਬੁਰਿਆਈ” ਅਤੇ “ਖਾਰ”। “ਬੁਰਿਆਈ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ κακία (*ਕਾਕੀਆ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ “ਬੁਰਾਈ” (κακός, *ਕਾਕੋਸ*) ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਸਮਾਨ ਹੈ। *ਕਾਕੀਆ* ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ “ਘਟੀਆ ਆਤਮਾ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਬੁਰਾ ਰਵੱਈਆ”²⁸ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਝੱਲਦਿਆਂ ਵੇਖਣ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਇੱਛਾ ਹੈ। ਬੁਰਿਆਈ ਦਾ “ਬੁਰਾ ਜੋੜਾ” ਖਾਰ ਹੈ। “ਖਾਰ” (φθόνος, *ਫਥੋਨੋਸ*) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀ ਇਕ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਅਸਫਲਤਾ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।²⁹

ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: **ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸੀ**। “ਘਿਣਾਉਣੇ” (στυγῆτός, *ਸਟੁਗੀਟੋਸ*) “ਨਫਰਤ” (στυγέω, *ਸਟੁਗੀਓ*) ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਬਾਉਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ *ਸਟੁਗੀਟੋਸ* ਨੂੰ “ਘਿਰਣਾ ਯੋਗ, ਨਿੰਦਣਯੋਗ” ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।³⁰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਮ ਵਾਚ ਅਤੇ ਭਾਵ ਵਾਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।³¹ NASB ਬਾਈਬਲ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਿਰਿਆ ਵਾਚ ਵਿਚ “ਘਿਣਾਯੋਗ” ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ KJV; NKJV; ASV), ਜਦ ਕਿ ਦੂਜੇ ਅਨੁਵਾਦ ਭਾਵ ਵਾਚ “ਨਫਰਤ” ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵੇਖੋ NCV; CJB; ESV; NIV)। ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਰਮ ਵਾਚ ਹੈ ਜਾਂ ਭਾਵ ਵਾਚ ਹੈ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਘਿਣਾਯੋਗ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਸਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਘਿਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਘਿਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਘਿਣਾਯੋਗ ਹੈ।

ਅੱਗੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: “ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੇ ਵੈਰੀ [μῆλον, *ਮਿਸੀਓ*]।” ਇਸ ਬੰਦ ਵਿਚ, *ਮਿਸੀਓ* ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਲਈ ਡਾਢੀ ਨਫ਼ਰਤ, ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਨਾ, ਘਿਰਣਾ ਕਰਨਾ।”³² 3:3 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ “ਘਿਣਾਉਣੇ” ਲਈ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਆਪਸੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਇਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਇਤਾਂ 4, 5. ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਦੇ ਵੱਧ ਪਾਪ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਅਗਲੀ ਆਇਤ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, “ਇਸ ਲਈ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਦੀਪਕ ਨਾਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ।” ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ, ਆਇਤ 4 ਵਿਰੋਧਸੂਚਕ ਯੋਜਕ “ਪਰ” (ὅτι, *ਡੀ*) ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: **ਪਰ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ**³³ **ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਿਆਲਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ** (3:4, 5)। 4 ਤੋਂ 7 ਆਇਤਾਂ ਯੂਨਾਨੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਵਾਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ, ਇਸ ਲੰਬੇ ਵਾਕ ਦਾ ਮੁਖ ਉਪਵਾਕ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੈ: “ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ।” ਇਹ ਪੌਲੁਸ ਦਾ “ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਬਾਰੇ ਡੂੰਘਾ ਸਾਰ” ਹੈ।³⁴ ਅਸੀਂ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ! ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ! ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ!

ਆਇਤ 4 ਵਿਚ, “ਦਿਆਲਗੀ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *χρηστότης* (*ਚਰੈਸਟੇਟਸ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ “ਭਲਿਆਈ, ... ਉਦਾਰਤਾ” ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ।³⁵ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਿੱਜੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। “ਪ੍ਰੇਮ ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੀ” ਇੱਕੋ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *φιλανθρωπία* (*ਫਿਲੈਨਥਰੋਪੀਆ*) ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ *φίλος* (*ਫਿਲੀਓ*, “ਪ੍ਰੇਮ”) ਅਤੇ *ἄνθρωπος* (*ਐਨਥਰੋਪੋਸ*, “ਮਨੁੱਖ”) ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ।³⁶ ਇਹ ਹਵਾਲਾ “ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਲਈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਰੁਚੀ” ਹੈ।³⁷ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਓਪਰੇ “ਦੇਵਤਿਆਂ” ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। ਪਰ, ਸਾਡੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੂੰ “ਸਾਡੇ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਰੁਚੀ” ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2:11 ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ “ਪਰਗਟ ਹੋਈ” ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ: “ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਭਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਰਗਟ ਹੋਈ।” ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ “ਪਰਗਟ ਹੋਈ” (*ἐπιφαινω*, *ਐਪੀਫੈਨੋ*) ਦੇ ਇਕ ਮੂਲ ਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਚਮਕਣਾ” (*φαινω*, *ਫੈਨੋ*)। ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (3:3), ਉਸ ਨੇ ਚਾਨਣ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ (3:4)। ਤੀਤੁਸ 2:11 ਅਤੇ 3:4 ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ, *ਐਪੀਫੈਨੋ* ਮਸੀਹ ਦੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ “ਜਗਤ ਦੇ ਚਾਨਣ” ਵਜੋਂ ਆਉਣ ਦੀ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਯੂਹੰਨਾ 8:12)। ਰੋਨਾਲਡ ਏ. ਵਾਰਡ ਨੇ *ਐਪੀਫੈਨੋ* ਨੂੰ “ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।”³⁸ ਤੀਤੁਸ 3:4 ਤੇ ਇਕ ਚੰਗੀ ਕਮੈਂਟਰੀ ਇਸ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ: “ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਜਗਤ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕਲੋਤਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤਾ” (ਯੂਹੰਨਾ 3:16)।

ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਿਆਲਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ “ਪਰਗਟ ਹੋਣ” ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਸੀ? ਕੀ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ? **ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ** (3:5)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਲੀਬ ਉੱਤੇ ਜਾਨ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, “ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ” ਵਾਕ ਦਾ ਮੁਖ ਉਪਵਾਕ ਹੈ। ਇਹ ਸਧਾਰਣ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ, ਸਾਰਿਆਂ

ਦੇ ਇੱਕੇ ਵਾਰ ਘਟਨਾ ਵਜੋਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।³⁹

ਤੀਤੁਸ 3 ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਤੇ ਹੈ (3:1, 8, 14)। ਇਸ ਕਰਕੇ, ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਅਗਲਾ ਵਿਚਾਰ ਸਾਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ: **ਸਾਡੀ ਮੁਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਕੀਤੇ**⁴⁰ ਇੱਥੇ “ਧਰਮ” (δικαιοσύνη, *ਡਿਕਾਈਓਸੁਨ*) ਸਹੀ ਜੀਉਣ “ਖਰੇ ਵਿਹਾਰ” ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।⁴¹ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ ਉਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਈਏ ਉਹ ਕੋਈ ਮਾਇਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਚਾਏ ਗਏ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਚਾਏ ਗਏ ਹਾਂ? ਪੌਲੁਸ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, **ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਰਹਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ**⁴² “ਰਹਮ” (ἔλεος, *ਈਲੀਓਸ*) “ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੇ ਲਈ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦਿਆਲਗੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਹੈ।”⁴³ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਿਆਲਗੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਖਾਲੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਸੀ: ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਪ ਵਿਚ ਗੁਆਚੇ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿਚ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ 3:4 ਵੱਲ ਵੇਖਦਿਆਂ, ਆਉਂਦੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ “ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਿਆਲਗੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ” ਦੇ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹੀਏ। ਅੱਗੇ 3:7 ਵੱਲ ਇਕ ਝਾੜੀ ਮਾਰਦਿਆਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ “ਉਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ” ਹਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਹੱਕ ਕਿਰਪਾ। ਆਉਂਦੇ ਅਸੀਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਰਹਮ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੀਏ।

ਅੱਗੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਸਾਨਦਾਰ ਮੌਕੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਰਹਮ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ: **ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ**। ਇੱਥੇ “ਨਾਲ” ਪੂਰਵ-ਅਲੇਪ *διὰ* (*ਡੀਆ*) ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਰਾਹੀਂ” ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ASV; NEB; NKJV; NRSV; NIV)। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਨਾਲ” (KJV; ESV) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ “ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ” (NJB; CJB) ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

“ਅਸ਼ਨਾਨ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *λουτρόν* (*ਲੋਟਰੋਨ*) ਤੋਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ *λουώ* (*ਲੋਊਓ*; “ਧੋਣਾ”) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਕਲਿਆ ਹੈ।⁴⁴ *ਲੋਟਰੋਨ* ਸ਼ਬਦ ਅਫ਼ਸੀਆਂ 5:26 ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ: “ਭਈ ਉਸ [ਕਲੀਸੀਆ] ਨੂੰ ਜਲ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ [*ਲੋਟਰੋਨ*] ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸੁੱਧ ਕਰ ਕੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੇ।” *ਲੋਊਓ* ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:22 ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: “ਤਾਂ ਆਉ, ਅਸੀਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ... ਸਾਡੀ ਦੇਹੀ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨੁਲੁਏ [*ਲੋਊਓ*] ਗਈ।” ਬਾਉਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ *ਲੋਟਰੋਨ* ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਅਸ਼ਨਾਨ, ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਅਸ਼ਨਾਨ” ਅਤੇ ਤੀਤੁਸ 3:5 ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉਸ ਅਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਹੈ “ਜਿਹੜਾ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।”⁴⁵

“ਨਵਾਂ ਜਨਮ” ਇਕ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, *παλιγγενεσία* (*ਪੈਲਿੰਗਨੀਸੀਆ*) ਜੋ ਕਿ “ਮੁੜ ਤੋਂ ਸੁਰੂਆਤ” ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਨਵਾਂ ਜਨਮ” – *πάλιν* (*ਪਾਲਿਨ*, “ਨਵਾਂ” ਜਾਂ “ਫੇਰ”) ਨਾਲੇ *γένεσις* (*ਜੈਨੀਸਿਸ*, “ਜਨਮ” ਜਾਂ “ਆਰੰਭ”) ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।⁴⁶ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਾਲੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ (ਰੋਮੀਆਂ 6:4)।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, “... ਅਤੇ⁴⁷ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ।” “ਨਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ” ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਯੁਕਤ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *ἀνακρίνωσις*

(ਅਨਾਕਾਇਨੇਸਿਸ) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ *ἀνά* (ਆਨਾ, “ਫੇਰ” ਜਾਂ “ਪਿੱਛੇ”) ਨੂੰ *καὶνός* (ਕਾਇਨੇਸ, “ਨਵਾਂ”) ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਨਵਾਂ ਬਣਾ।” “ਨਵੇਂ ਜਨਮ” (“ਨਵਾਂ ਜਨਮ”) ਅਤੇ “ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ” ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਸੀਹੀ ਬਣੇ ਸੀ, ਜਦ ਕਿ ਨਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਦੀ ਦਿਨ ਪ੍ਰਤੀਦਿਨ ਲੋੜ ਹੈ (ਵੇਖੋ 2 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 4:16; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 3:10)।

ਸਾਡਾ ਆਤਮਿਕ “ਨਵਾਂ ਬਣਨਾ” “ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਨਾਲ”⁴⁸ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਸਾਨੂੰ “ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਨ” ਮਿਲਦਾ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38)। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਆਤਮਾ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:14), ਸਾਨੂੰ ਬਲਵੰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 3:16) ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ (ਰੋਮੀਆਂ 8:26) ਦੇ ਲਈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ “ਨਵੇਂ ਬਣਨ” ਵਿਚ ਸੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਹ ਰੋਮੀਆਂ 12:2 ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ “ਨਵੇਂ ਬਣਨ” (*ਅਨਾਕਾਇਨੇਸਿਸ*) ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵਚਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਤਮਾ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ “ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ” ਵਾਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯਿਸੂ ਨੇ ਨਿਕੁਦੇਮੁਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜੇਕਰ *ਜਲ* ਅਰ *ਆਤਮਾ* ਤੋਂ ਨਾ ਜੰਮੇ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੜ ਨਹੀਂ ਸੱਕਦਾ” (ਯੂਹੰਨਾ 3:5; ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ਸਾਨੂੰ ਪੰਤੋਕੁਸਤ ਦੇ ਦਿਨ ਪਤਰਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚੇਤੇ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ: “ਤੇਬਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਦੇ ਲਈ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ *ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਵੋ* ਤਾਂ *ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਆਤਮਾ* ਦਾ ਦਾਨ ਪਾਓਗੇ” (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38; ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)।⁴⁹

ਤੀਤੁਸ 3:5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਜੇ. ਡਬਲਿਯੂ. ਰੋਬਰਟਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ,

... ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਤੋਖਜਨਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ ਅਸ਼ਨਾਨ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਬਚਾਏ ਗਏ ਹਾਂ *ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ*। ... ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਬਣਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚੱਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।⁵⁰

ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਲਈ ਕਿੰਨੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਪ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਸਕੇ – ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ!

ਆਇਤ 6. ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 5:32; ਰੋਮੀਆਂ 5:5), ਉਹ ਕੰਜੂਸ ਦਾ ਉਲਟ ਸੀ। ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਿਹ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ

ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ। “ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἐκχέω (ਏਕਚੀਓ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ἐκ (ਏਕ, “ਬਾਹਰ”) ਅਤੇ χέω (ਈਚੀਓ, “ਵਹਾਉਣਾ”) ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ।⁵¹ ਏਕਚੀਓ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਤੋਕੁਸਤ ਦੇ ਦਿਨ ਰਸੂਲਾਂ ਤੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਹਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:17, 18, 33; ਵੇਖੋ 2:1-4)। ਇੱਥੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਚਮਤਕਾਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਹਾਉਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38; 5:32; ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 5:5⁵²)। ਭਾਵੇਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰੇ ਹੋਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਰਸੂਲਾਂ ਤੇ ਆਤਮਾ ਵਹਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ: ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ (πλουσίως, ਪਲਾਊਸੀਓਸ) ਵਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:17 ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ “ਸਾਨੂੰ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸੱਭੇ ਕੁਝ ਤਰਾਤਰੀ [ਪਲਾਊਸੀਓਸ] ਦਿੰਦਾ ਹੈ।”⁵³ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦਾਨ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ, ਸਾਨੂੰ ਬਲਵੰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਆਤਮਾ (ਰੋਮੀਆਂ 8)। ਉਹ ਇਹ “ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਦੁਆਰਾ” ਕਰਦਾ ਹੈ।

3:4 ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ “ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ” ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 3:6 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ “ਸਾਡੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ” ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਨੇੜਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ (ਵੇਖੋ 1:3, 4)। ਇਹ ਬੰਦ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰਤਾਈ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ: ਪਿਤਾ (3:4), ਪੁੱਤਰ (3:6) ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ (3:5)।

ਆਇਤਾਂ 7, 8. ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ, ਯਿਸੂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਮਰਿਆ ਸੀ; ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਲਹੂ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ – ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫਾਇਦਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ: **ਭਈ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰ ਕੇ ਆਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਦੀਪਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਈਏ।**

“ਧਰਮੀ ਠਹਿਰ ਕੇ” (δικαιώω, ਡਿਕਾਈਓ) ਸਾਡੀ ਮੁਕਤੀ ਬਾਰੇ ਬੋਲਣ ਦੇ ਲਈ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 3:19-4:5)। ਇਹ ਸਾਡੇ ਰੁਤਬੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧਰਮੀ ਹੋਈਏ।⁵⁴ ਇਹ “ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਕੀਤੇ” (ਤੀਤੁਸ 3:5), ਪਰ “ਉਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ”⁵⁵ (3:7; ਵੇਖੋ ਅਫ਼ਸੀਆਂ 2:8, 9)।

“ਉਹ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰ ਕੇ,” ਅਸੀਂ “ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਏ” – “ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਅਧਿਕਾਰੀ” (ਰੋਮੀਆਂ 8:17)। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਮ ਆਪਣੀ “ਵਸੀਅਤ” ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ “ਓਸ ਅਵਨਾਸੀ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਮਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਲਈ ਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ [ਸਾਡੇ] ਲਈ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ” (1 ਪਤਰਸ 1:4)।

ਸਾਡੀ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਉਡੀਕ ਨੂੰ “ਆਸ” ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।⁵⁶ ਅਸੀਂ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਆਸ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਉਹ “ਸਦੀਪਕ ਜੀਵਨ,” ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਦੀਪਕਾਲ ਹੈ।⁵⁷ ਵਿਲੀਅਮ ਪੈਂਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅੰਤ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕਦੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।”⁵⁸

ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਚੱਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਦਾਅਵਤ ਹਾਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਸ ਆਸ ਦੀ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ? ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ: **ਇਹ ਬਚਨ ਸਤ ਹੈ।** ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ!

ਕਾਲਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਸਤ ਬਚਨ।”⁵⁹ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਇਹ ਵਾਕ ਆਇਆ, ਵਾਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਚਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਇਆ ਸੀ; ਇੱਥੇ, ਇਹ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।⁶⁰ ਇਹ 3:4-7 ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਤ ਬਚਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਇਤਾਂ ਇੱਕੋ ਵਾਕ ਵਿਚ ਹਨ। ਹੋਰ ਸਤ ਬਚਨ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਕਹਾਵਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਸੂਲੀ “ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮੋਹਰ” ਲਾਈ ਸੀ), ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਬੇਤਰਤੀਬ ਕਹਾਵਤ ਹੋਣ ਦੇ ਲਈ ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਿੱਟਾ (3:8)

ਇਹ ਬਚਨ ਸਤ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋਂ ਭਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਓਹ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ। ਏਹ ਗੱਲਾਂ ਭਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਹਨ।

ਆਇਤ 8. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, **ਮੈਂ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰੋਂ।** “ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ” ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪੱਤਰ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਖਾਸਕਰ 3:1-7 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ “ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ” ਸੀ। ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਬਿਨਾਂ ਸੱਕ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਰਸੂਲ ਨੇ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਪਕਿਆਈ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਦੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ **ਭਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ [ਸੀ] ਓਹ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ** (ਵੇਖੋ 3:1)। “ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ” ਉਹ ਕਰੇਤ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਓਪਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੇ ਪਰਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਟਾਪੂ ਤੇ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਸੱਚੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਚਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਪਰਤੀਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ” ਦੇ ਬਾਰੇ ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ।

“ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ $\varphi\rho\nu\nu\iota\zeta\omega$ (*ਫਰੋਨਟੀਜ਼*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “[ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼] ਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ... ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਲੈਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣਾ,” “ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ।”⁶¹ “ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ” ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ $\pi\rho\omicron\iota\sigma\tau\eta\mu\iota$ (*ਪਰੋਇਸਟੇਮੀ*) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਆਗੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ “ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣ” ਲਈ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਯੋਗ ਹੈ।⁶²

ਇਹ ਇਕ ਮਸੀਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।⁶³ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪਰੋਇਸਟੇਮੀ "ਇਕ ਕਿੱਤਾ ਕਰਨ" ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ NEB ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ "ਆਦਰਯੋਗ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣਾ" ਹੈ।⁶⁴ ਪਰ, ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਧਾਰਣ ਭਾਵ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੈਨੀ ਪੈਟਰੀਲੋ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ: "ਮਸੀਹੀ ਲੋਕੋ, ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਬਣਾ ਲਿਆ"।⁶⁵ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, ਮੁਖ ਵਿਚਾਰ "ਸੁਭ ਕਰਮ" ਹਨ। ਵੈਰਨ ਡਬਲਿਯੂ. ਵਿਅਰਸਬੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ,

ਚਰਚ (ਕਲੀਸੀਆ) ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ... , ਪਰ ਸਾਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੇ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਬਚਾਏ ਨਹੀਂ ਗਏ, ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਜਵਾਨ ਮਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਉੱਨਾ ਹੀ ਆਤਮਿਕ ਕੰਮ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਟਰੈਕਟ (ਪਰਚਾ) ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।⁶⁶

ਪੌਲਸ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ, **ਏਹ ਗੱਲਾਂ** [ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ] **ਭਲੀਆਂ** [καλός, ਕਾਲੋਸ] **ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਹਨ।** "ਏਹ ਗੱਲਾਂ" ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਪੌਲਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ; ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਖਾਸਕਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਭ ਗੱਲਾਂ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਵਿਅਕਤਿਤਵ ਵਿਚ "ਪਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ" ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ, ਰਹਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕਹੀਆਂ ਸਨ (3:4, 5)। "ਗੁਣਕਾਰ" (ὠφέλιμος, ਓਫਲੀਮੋਸ) ਉਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਉਪਯੋਗੀ, ਲਾਭਕਾਰੀ, ਫਾਇਦੇਮੰਦ" ਹੈ।⁶⁷ 4 ਅਤੇ 5 ਆਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੱਚਾਈਆਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਲਈ "ਉਪਯੋਗੀ, ਲਾਭਕਾਰੀ, [ਅਤੇ] ਫਾਇਦੇਮੰਦ" ਹਨ, ਪਰ ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਨਿਹਚਾ ਅਤੇ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਨਾਲ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ – ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸਦੀਪਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਆਸ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੌਲਸ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ (3:9-15)

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪੱਤਰ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੀਤੁਸ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸੀਮਤ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜੋ ਪੌਲਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਖੇ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਤੀਤੁਸ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪੌਲਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕੇ (3:12)।

ਪੰਗੀਬਾਜਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ (3:9-11)

^੧ਪਰ ਮੁਰਖਪੁਣੇ ਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਕੁਲਪੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਖੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਲਾਭੇ ਰਹੁ ਕਿਉਂ ਜੋ ਏਹ ਨਿਸਫਲ ਅਤੇ ਅਕਾਰਥ ਹਨ। ^{੧੦}ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕੁਪੰਥੀ ਹੋਵੇ ਇੱਕ ਦੇ ਵਾਰੀ ਉਹ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹੁ, "ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਭਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ (1:10-16; ਵੇਖੋ 3:10, 11)। ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਮੰਡਲੀ (ਕਲੀਸੀਆਈ) ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦੇ ਲਈ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਸੀ (1:5, 9); ਪਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਕਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ “ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰੜਾਈ ਨਾਲ ਝਿੜਕ ਦੇਣੀ” ਸੀ (1:13)। 3:9-11 ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਆਇਤ 9. ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਨਿਸਫਲ ਹਦਾਇਤ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ, ਪਰ ਮੂਰਖਪੁਣੇ ਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਕੁਲਪੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਝਗੜਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਖੇੜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਖੇ ਹੋਣ ਲਾਭੇ ਰਹੁ ਕਿਉਂ ਜੇ ਏਹ ਨਿਸਫਲ ਅਤੇ ਅਕਾਰਥ ਰਨ।

ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਤਿਮੋਥਿਉਸ ਅਤੇ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਫਲ ਸੀ “ਮੂਰਖਪਣੇ” ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ (ਵਿਵਾਦ)।⁶⁸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ (ਵਿਵਾਦਾਂ) ਦਾ ਇਕ ਸ੍ਰੋਤ “ਕੁਲਪੱਤੀਆਂ” (γενεαλογία, ਜੀਨੀਅਲੋਜੀਆ) ਸੀ, ਯਹੂਦੀ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿਆਲੀ ਸੂਚੀਆਂ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ⁶⁹ ਇਹ “ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖਿਆਲੀ ਕਹਾਣੀਆਂ” (1:14) “ਝਗੜੇ” (ἔρις, ਏਰਿਸ) – ਅਰਥਾਤ, ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਅਣਬਣ – ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਪੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ।⁷⁰ ਬਦਲੇ ਵਿਚ, ਇਹ “ਝਗੜੇ” ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। “ਝਗੜੇ” ਸ਼ਬਦ “ਲੜਾਈ” (μάχη, ਮਾਚੇ) ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ।⁷¹

ਇਹ ਝਗੜੇ “ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਖੇ” ਸਨ। “ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਵਿਖੇ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ νομικός (ਨੋਮੀਕੋਸ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਸ਼ਰਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ”⁷² ਜਾਂ “ਕਾਨੂੰਨੀ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।⁷³ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਸੰਬੰਧੀ, ਆਰ. ਸੀ. ਐਚ. ਲੈਂਸਕੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮੂਰਖਪੁਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬਸ ਸੱਚੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਅਤੇ ਬਖੇੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।”⁷⁴

ਤੀਤੁਸ ਨੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ “ਲਾਭੇ ਰਹਿਣਾ” ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਬਦ “ਲਾਭੇ ਰਹੁ” “ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ” ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ,⁷⁵ ਪਰ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ περιῶσθαι (ਪੈਰੀਓਸਟੈਮੀ) ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਇਹ “ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ” (περί, ਪੈਰੀ) ਅਤੇ “ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ” (ῶσθαι, ਹਿਸਟੈਮੀ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜਦਾ ਹੈ।⁷⁶ ਮੱਧ ਸਵੱਰ ਵਿਚ, ਇਹ “ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਇਕ ਰਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਦੂਜੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਜਾਣ ਬਾਰੇ”⁷⁷ ਹੈ (ਵੇਖੋ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:16)।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਲਾਭੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸਚਿਆਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:25)। ਪੌਲੁਸ ਜਿਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖਪੁਣੇ ਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਸੀ।⁷⁸ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ 1:5 ਵਿਚ ਪੱਤਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨਸੀਹਤ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੀਤੁਸ “ਜਿਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰਹਿ

ਗਈਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਆਰਨ" ਦੀ ਬਜਾਇ ਕੁਧਰਮ ਦੀ ਬੁੜ ਬੁੜਾਟ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਤੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਭਟਕ ਜਾਣਾ ਕਿੰਨਾ ਅਸਾਨ ਹੈ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਤਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਭਟਕਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਤਾਨ ਨੂੰ ਸਲੀਬ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਮੱਖੀਆਂ ਉਡਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਹੱਤਵਹੀਣ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਉੱਠ ਖੜੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ – ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ, ਵਿਚਾਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ – ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੋਕ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਨਿਸਫਲ ਅਤੇ ਅਕਾਰਥ' ਹਨ।" "ਨਿਸਫਲ" (ἀνευφελής, ਅਨੇਫੀਲੀਸ) ਦੀ 3:8 ਵਿਚ "ਗੁਣਕਾਰ" ਨਾਲ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਲਾਭ" ਜਾਂ "ਫਾਇਦਾ" (ὠφελές, ਓਫੀਲੀਓ) ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ α (ਅ) ਨਾਲ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।⁷⁹ "ਅਕਾਰਥ" (μᾶταιος, ਮਾਟਾਇਓਸ) ਨੇੜਿਓਂ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਬੇਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਸਫਲ" ਹੈ⁸⁰ ਅਤੇ "ਕੁਝ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।"⁸¹

ਆਇਤਾਂ 10, 11. ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ; ਪਰ ਟਾਪੂ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ "ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਉਲੱਦ ਸੁੱਟਦੇ ਸਨ" (1:11), ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮੰਡਲੀਆਂ (ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ) ਵਿਚ ਫੁੱਟ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਰੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਿੜਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ (1:11, 13)। ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ: ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਕੁਪੰਥੀ ਹੋਵੇ ਇੱਕ ਦੇ ਵਾਰੀ ਉਹ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹੁ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ ਭਈ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ "ਕੁਪੰਥੀ" ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ "ਨਾਸਤਿਕ" (ἀίρητικός, ਏਅਰਟੀਕੋਸ) ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਿਆ ਹੈ (ਵੇਖੋ KJV)। ਏਅਰਟੀਕੋਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ "ਚੁਣਨ ਦੇ ਯੋਗ।"⁸² ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚੁਣਿਆ ਜੋ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਿੱਖਿਆ (ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ "ਫੁੱਟ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪਈ।"⁸³ ਬਾਰਕਲੇਅ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ "ਜਿਸ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਗਲਤ ਹਨ।"⁸⁴

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ "ਬੇਮੁਖ" ਵੀ ਆਖਿਆ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἔκστροφω (ਏਕਸਟਰੀਫੋ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ "ਉਲਟਾ ਮੁੜਨ" ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਹ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ, ἔκ (ਏਕ, "ਬਾਹਰ") ਅਤੇ στροφω (ਸਟਰੀਫੋ, "ਮੁੜਨ")।⁸⁵ ਉਸ ਦੀ ਸੇਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਟ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸਚਿਆਈ, ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਅਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਨੂੰ ਅੱਛਾਈ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਉਹ "ਲਾਭੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ" ਉਸ ਤੋਂ ਜੋ "ਸੱਚ [ਅਤੇ] ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸਹੀ" ਹੈ।⁸⁶

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਉਹ "ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ

ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।⁸⁷ ਇਹ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ “ਕੁਪੰਥੀ” ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਬਲਕਿ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਵਾਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ (3:10), ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹੋਵੇਗਾ; ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੀ, ਉਹ “ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਵਿਚ ਖੁਦ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਿਆ” (NEB)।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਇੱਕ ਦੋ ਵਾਰੀ ਉਹ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹੁ।” “ਪਰੇ ਰਹੁ” (*παραιέομαι*, ਪੈਰਾਇਟੀਓਮਾਈ ਤੋਂ) ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ⁸⁸ ਅਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹਨ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਿਹੜਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਆਇਤ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ “ਲਾਂਭੇ ਰਹੁ”: “ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਰੱਖ।” ਪਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਕਦਮ – ਇਕ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਕਦਮ – ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਚਾਰ “ਛੱਡ ਦੇਣ, ਖਾਰਿਜ ਕਰਨ, ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ” ਦਾ ਹੈ।⁸⁹ ਥੀਓਲੋਜੀਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਪਾਸਟਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੱਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿਚ” ਪੈਰਾਇਟੀਓਮਾਈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਨਾ” ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇੱਥੇ ਹਵਾਲਾ “ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ” ਦਾ ਹੈ।⁹⁰

3:9 ਵਿਚ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਰਹੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੋ। ਹੁਣ ਉਹ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ (ਖਾਸਕਰ ਉਹ ਝੂਠਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਬਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ) ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ: ਉਸ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਰੱਖ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਕਰੇਤ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ (ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ,⁹¹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਲੀਸੀਆਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਮੰਗ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਮੱਤੀ 18:15-17 ਵਿਚ ਕਲੀਸੀਆਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਯਿਸੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਖਾਸਕਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੋ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੱਲ।

ਪਰ, ਮੱਤੀ 18 ਅਤੇ ਤੀਤੁਸ 3 ਵਿਚ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਵਿਚ ਇਕ ਫ਼ਰਕ ਹੈ। ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ, ਮੈਂ ਕਲੀਸੀਆਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਗਲਤ ਭਰਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਵਿਧੀ ਬਣਾਈ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਸੂਖਮ ਫ਼ਰਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਲਈ, ਮੱਤੀ 18 ਵਿਚ ਜੋ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਹਰਾਮਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ, ਤਾਂ ਦਰਅਸਲ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਤੁਰੰਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੋ!” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 5:5, 7, 13)। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਚਾਲ ਚਲਣ ਵਿਚ ਫ਼ਰਕ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਕਲੀਸੀਆਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੇ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ।

ਕਲੀਸੀਆਈ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਿਚ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਫ਼ਰਕਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਕ ਪਹਿਲੂ ਨਿਰੰਤਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ): ਕਲੀਸੀਆ ਦੁਆਰਾ “ਅਧਿਕਾਰਕ” ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੇਸੀ ਨੂੰ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 3:10 ਵਿਚ, ਇਸ ਨੂੰ “ਇੱਕ ਦੇ ਵਾਰੀ ਉਹ ਨੂੰ ਮੱਤ ਦੇ ਕੇ” ਵਾਕ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੱਤਾਂ (ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ) ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਗਲਤ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਮੱਤ” (νουθεσία, ਨਾਉਥੀਸੀਆ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਕ ਕਠੋਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। νοῦς (ਨਾਉਸ, “ਮਨ”) ਅਤੇ τιθημι (ਟਿਥੇਮੀ, “ਪਾਉਣਾ”) ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ “ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣਾ।”⁹² 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 10:11 ਅਤੇ ਅਫ਼ਸੀਆਂ 6:4 ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਨਸੀਹਤ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ, ਇਸ ਵਿਚ “ਅਣਉਚਿਤ ਚਾਲ-ਚਲਣ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਨੂੰ” ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।⁹³ ਇਹ ਸਿੱਖਿਆ, ਅਸੀਲਤਾ, ਸਬਰ ਅਤੇ ਨਰਮਾਈ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:24-26)।

ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ (3:12-14)

¹²ਜਦ ਮੈਂ ਅਰਤਿਮਾਸ ਯਾ ਤੁਖਿਰੁਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਘੱਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੀਂ ਕਿਉਂ ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਸਿਆਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ¹³ਜੇਨਸ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਪੁੱਲੋਸ ਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰ ਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਤੋਰ ਦਿਹ ਭਈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸੇ ਦੀ ਬੁੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ¹⁴ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਈ ਜਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ ਭਈ ਓਹ ਨਿਸਫਲ ਨਾ ਰਹਿਣ।

ਆਇਤ 12. ਪੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਕੋਲ ਹਾਲੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੇਤ ਦੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਕੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, ਜਦ ਮੈਂ ਅਰਤਿਮਾਸ ਯਾ ਤੁਖਿਰੁਸ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਘੱਲਾਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰੀਂ ਕਿਉਂ ਜੇ ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਸਿਆਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ (ਸਾਇਦ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ) ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ, ਪੌਲੁਸ ਅਰਤਿਮਾਸ ਜਾਂ ਤੁਖਿਰੁਸ ਨੂੰ ਘੱਲੇਗਾ, ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੱਲੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਤੀਤੁਸ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲੇ।

ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਇਹ ਅਰਤਿਮਾਸ ਕੌਣ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਉਚਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਰਾ, ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਸੀਹੀ ਸੇਵਕ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। “ਤੁਖਿਰੁਸ” ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਨਾਮ ਹੈ। ਰੋਮ ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੈਦ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸੁਸ ਅਤੇ ਕੁਲੁੱਸੈ ਵਿਚ ਘੱਲਿਆ ਸੀ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 6:21, 22; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:7-9)। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ “ਤੁਖਿਰੁਸ ਜਿਹੜਾ ਪਿਆਰਾ ਭਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਕੇ ਮਾਤਬਰ ਸੇਵਕ ਹੈ” ਕਿਹਾ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 6:21; ਵੇਖੋ ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:7)।⁹⁴

ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਘੱਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਰਸੂਲ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤੁਖਿਰੁਸ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸੁਸ ਵਿਚ ਘੱਲਿਆ ਸੀ (2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ

4:12), ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਅਰਤਿਮਾਸ ਨੂੰ ਕਰੇਤ ਨੂੰ ਖੱਲਿਆ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਕਦੋਂ ਟਾਪੂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ ਉਹ ਗਿਆ, ਤੀਤੁਸ ਪੌਲੁਸ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਸੌਂਪ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਤਰ ਨੇ ਨਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤੀਤੁਸ ਨੇ “ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿੱਚ [ਪੌਲੁਸ] ਕੋਲ ਆਉਣ ਦਾ ਹਰ ਜਤਨ ਕਰਨਾ” ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿਸਚਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਪੌਲੁਸ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ, ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ।⁹⁵ “ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਜਿੱਤ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ”; ਇਹ ਨਾਲ *vínkī* (ਨਾਈਕ, “ਜਿੱਤ”) ਅਤੇ *πόλις* (ਪੌਲਿਸ, “ਸ਼ਹਿਰ”) ਨੂੰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਅਖਿਆ ਵਿਚ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ “ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਸਤੁਸ ਦੁਆਰਾ (31 ਈ.ਪੂ.) ਵਿਚ ਐਕਟੀਯਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਐਂਟੋਨੀ ਅਤੇ ਕਲੀਓਪੈਟਰ ਉੱਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਰੋਮੀ ਕਲੋਨੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।”⁹⁶

ਪੌਲੁਸ ਨੇ “ਉੱਥੇ ਸਿਆਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।” ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਸਿਆਲ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿਚ ਬਸੇਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਚੰਗੀ ਥਾਂ ਸੀ – ਪਰ ਪੌਲੁਸ ਕਿਉਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੀਤੁਸ ਉੱਥੇ ਆਵੇ? ਸ਼ਾਇਦ ਰਸੂਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਸਿਆਲ ਵਾਲੇ ਮਹੀਨੇ (ਜਦੋਂ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ) ਵਰਤੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਦਲਮਾਤਿਆਂ ਦੇ ਰੋਮੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਸੀ।⁹⁷ ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਸੀ। (ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਰਣ ਚੁਣਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ “ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ”)।

ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਉਹ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਦੇ ਲਈ “ਹਰ ਜਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ” ਆਖਿਆ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *σπουδαίω* (*ਸਪੋਉਡਾਇੋ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਉੱਦਮੀ ਬਣਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।⁹⁸ NRSV ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਉੱਤਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਵੀ ਬਸ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਉੱਤਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ।

ਆਇਤ 13. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਆਖਰੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ: ਜ਼ੇਨਸ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਅਪੁੱਲੋਸ ਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰ ਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਤੋਰ ਦਿਹ ਭਈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸੇ ਦੀ ਖੁਝ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਪੌਲੁਸ ਅਕਸਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣਦਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 16:23; ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 4:14) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇੱਥੇ ਕੀਤਾ ਸੀ: “ਜ਼ੇਨਸ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ।” “ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ” ਨੇਮੀਕੋਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਆਇਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਤੀਤੁਸ 3:9)। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਹੋਰ, ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਯਹੂਦੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਮੱਤੀ 22:35; ਲੂਕਾ 10:25; 11:45, 46)। ਇਸ ਲਈ, “ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ

ਵਾਲਾ” ਸ਼ਬਦ ਜੇਨਸ ਦੀ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਯਹੂਦੀ ਮਾਹਿਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਹ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਜੇਨਸ ਰੋਮੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਹਿਰ ਸੀ; ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕਲੋਤਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।⁹⁹ ਉਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਜੇਨਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ; ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਪੁੱਲੋਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।

ਅਪੁੱਲੋਸ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ।¹⁰⁰ ਅਪੁੱਲੋਸ “ਜਿਹ ਦੀ ਜੰਮਣ ਭੂਮੀ ਸਿਕੰਦਰਿਯਾ ਸੀ ਅਰ ਜੋ ਸੁਆਰਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਸੁਚੇਤ ਸੀ” (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 18:24)। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਿਸਕਿੱਲਾ ਅਤੇ ਅਕੂਲਾ ਨੇ “ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰਾਹ ਹੋਰ ਵੀ ਠੀਕ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ... ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਜੋ ਯਿਸੂ ਉਹੋ ਮਸੀਹ ਹੈ ਵੱਡੀ ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ” (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 18:26-28)।

ਸਾਇਦ ਜੇਨਸ ਅਤੇ ਅਪੁੱਲੋਸ ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਤੀਤੁਸ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਨ। (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਡਾਕ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਪੱਤਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।) ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਖਰੀ ਮੰਜਿਲ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਪਰ ਕਰੇਤ ਦਾ ਟਾਪੂ ਭੂਮੱਧ ਸਾਗਰ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿਚਾਲੇ ਸਥਿਤ ਸੀ; ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਉੱਥੇ ਠਹਿਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ “[ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ] ਅਗਾਹਾਂ ਤੋਰਨਾ” ਦੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਾਕ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ *προπέμπε* (*ਪਰੋਪੈਮਪੇ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਹੈ “ਅਗਾਹਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ।” ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ, ਇਹ “ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਫ਼ਰ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਣ, ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਅਗਾਹਾਂ ਤੋਰਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਸਾਥੀਆਂ, ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਹੈ।”¹⁰¹ ਜੇਨਸ ਅਤੇ ਅਪੁੱਲੋਸ ਸੰਬੰਧੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਲਈ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਹ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ “ਜਤਨ ਕਰ¹⁰² ... ਭਈ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਸੇ ਦੀ ਬੁੜ ਨਾ ਹੋਵੇ।”¹⁰³ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਉਹ ਤੀਤੁਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲਾ ਬਣਨ ਦੇ ਲਈ ਆਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਆਇਤ 14. ਇਸ ਮਸਲੇ ਤੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੁਖ ਤੀਤੁਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਟਾਪੂ ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹੋਰ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੱਲ ਮੋੜਿਆ। ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ, ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਰਸੂਲ “ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ” ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ: **ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਈ ਜਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ ਭਈ ਓਹ ਨਿਸਫਲ ਨਾ ਰਹਿਣ।** “ਸਾਡੇ ਲੋਕ” ਉਹ ਲੋਕ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੁਕਾਵ ਪੌਲੁਸ ਅਤੇ ਤੀਤੁਸ ਵੱਲ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ (ਖਾਸਕਰ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੇਲੇ) ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਨ।

“ਜਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ” (*ἀναγκαῖας χρεῖας*, *ਅਨਾਨਕਾਇਆਸ ਚੇਰੀਆਸ*) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ” (ਜਿਵੇਂ ਕਿ NIV1984 ਵਿਚ ਆਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ) ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਕੰਮ ਤੇ ਲੱਗਣਾ” (*προσῆτημι*, *ਪਰੋਇਸਟੇਮੀ*) ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ “ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ

ਲੱਗਣਾ” (ਵੇਖੋ NEB)।¹⁰⁴ ਇਹ ਆਇਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ, ਨਾਲੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ (ਗਲਾਤੀਆਂ 6:10)। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ “ਜਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ” ਹਨ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 4:28, 29)। ਪਰ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ, “ਜਰੂਰੀ ਲੋੜਾਂ” ਸ਼ਾਇਦ ਜੇਨਸ ਅਤੇ ਅਪੁੱਲੋਸ ਵਰਗੇ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਪਰਚਾਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ, ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ ਨੇ “ਇਨ੍ਹਾਂ” (“ਜਰੂਰੀ ਲੋੜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੌਕਿਆਂ”) ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ¹⁰⁵ ਅਤੇ ਇਸ ਬੰਦ ਦਾ ਉਸ ਬੰਦ ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ ਦੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਸਨ। “ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ” “ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣਾ, ਕਿਸੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਾ, ਮਦਦ ਦੇਣਾ” ਹੈ।¹⁰⁶

ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਫਿਲਿੱਪੀਆਂ 4:16, 17)। ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪੱਤਰਾਂ, ਫੋਨਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇਕਰ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ “ਨਿਸਫਲ” ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। “ਨਿਸਫਲ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἄκαρπος (*ਅਕਾਰਪੋਸ*) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ καρπός (*ਕਾਰਪੋਸ*, “ਫਲ”) ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ α (*ਅ*) ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਿਸੂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਇਸੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਫਲ [ਕਾਰਪੋਸ] ਦਿਓ ਅਰ ਇਉਂ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਚੇਲੇ ਹੋਵੋਗੇ” (ਯੂਹੰਨਾ 15:8)। “ਨਿਸਫਲ” ਹੋਣਾ “ਅਣਉਪਜਾਊ” ਅਤੇ “ਵਿਅਰਥ” ਹੋਣਾ ਹੈ।¹⁰⁷ ਫਿਰ ਵੀ, ਜੇ ਲੋਕ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਸਨ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੌਲੁਸ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਉੱਨਤੀ ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਮੌਕਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਔਖਾ ਕੰਮ।

3:14 ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਾਨੂੰ “ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ” (μανθάνω, *ਮਨਥਾਨੋ*) ਵਾਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਆਇਤ ਵਿਚ, ਮਨਥਾਨੋ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣਾ, ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਆਦੀ ਹੋਣਾ।”¹⁰⁸ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖਣਾ ਪਿਆ ਸੀ – ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੌਲੁਸ ਦਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ (3:15)

¹⁵ਸੱਭੋ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਨ ਤੇਰੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਨਿਹਰਾ ਵਿਖੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹਿਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਓਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੀਂ। ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ।

ਆਇਤ 15. ਪੌਲੁਸ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ (ਲੇਖਕ ਜਾਂ ਲਿੱਪੀਕਾਰ) ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਦਸਤੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਲਮ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੰਗਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਖ ਕੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। (2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 3:17; ਵੇਖੋ ਗਲਾਤੀਆਂ 6:11)। ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪੱਤਰ ਵੀ

ਆਪਣੀ ਖੁਦ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਰਸੂਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, **ਸੱਭੇ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਨ ਤੇਰੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ**^{੦੯} ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਸੱਭੇ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਸਨ। “ਤੇਰੀ” (੭੬, *ਸੇ*) ਯੂਨਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਕਵਚਨ ਹੈ, ਜੋ ਤੀਤੁਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੀਤੁਸ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਸਨ।

ਅਗਲੇ ਵਾਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ ਸਪਰਸ਼ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: **ਜਿਹੜੇ ਨਿਹਚਾ ਵਿਖੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਿਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਆਖੀਂ**। “ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਿਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ” ਉਸੇ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੀ ਆਇਤ ਵਿਚ “ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ” ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦਾ “ਤਿਹ” ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ *ἀγαπᾶω* (*ਅਗਾਪਾਓ*, ਸਮਰਪਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ) ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ *φιλέω* (*ਫਿਲੀਓ*) ਹੈ। ਇਹ “ਮੈਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਤੈਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ” ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਨਿੱਘੇ-ਤਿਹ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ *ਅਗਾਪਾਓ* ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 13); ਪਰ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਉਸ ਨੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਫਿਲੀਓ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ। “ਨਿਹਚਾ” ਸਾਡੀ ਯਿਸੂ ਵਿਚ “ਨਿਹਚਾ ਦੀ ਸਾਂਝ” ਹੈ (ਤੀਤੁਸ 1:4) ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪੱਤਰ **ਤੁਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਰਪਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ** ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ, KJV ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ “ਆਮੀਨ” ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦੀ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ “ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਰੰਭਕ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਗਵਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।”¹⁰ ਇਸ ਆਖਰੀ ਵਾਕ ਵਿਚ, “ਤੁਸਾਂ” (*ὐμῶν*, *ਹਿਊਮੇਨ*) ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੀ, ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤਰ ਕਰੇਤ ਦੀਆਂ ਮੰਡਲੀਆਂ (ਕਲੀਸੀਆਵਾਂ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਲਾਮ ਵਿਚ “ਕਿਰਪਾ” (1:4) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ “ਕਿਰਪਾ” ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ “ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਭਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਰਗਟ ਹੋਈ” (2:11) ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਸੀਂ “ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧਰਮੀ ਠਹਿਰੇ” ਹਾਂ (3:7)। ਇੱਥੇ, ਉਸ ਨੇ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ (ਸੇਵਾ) ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਆਸ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੱਤਾ: ਉਹ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੋ ਆਸ ਉਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ

ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ (3:1, 2)

“ਹਰੇਕ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਉੱਤੇ ਲੋਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖਣ” (3:1) ਵਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ “ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨਾ” ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ *ਹਰੇਕ* ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਦੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। “ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ” ਕਰਨ ਵਿਚ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਰਜਾਉਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਤਬਾਹੀ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ *ਹਰੇਕ* ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ “ਸੱਭੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਨਰਮਾਈ ਰੱਖੋ” (3:2)। ਸਿਰਫ

ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਨਾਲੇ ਦੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਚੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਪਰ “ਸਭਨਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ।”

ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ (3:5)

ਆਓ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕਿ “ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ” ਇਕ ਪਲ ਦੇ ਲਈ ਅਨੰਦ ਲਈਏ। ਅਸੀਂ ਮੂਰਖ, ਅਣਆਗਿਆਕਾਰ, ਧੋਖਾ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਬੁਰਿਆਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਭੇਗ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ, ਬੁਰਿਆਈ ਅਤੇ ਖਾਰ ਨਾਲ ਭਰੇ, ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਏ ਦੇ ਵੈਰੀ ਸੀ (3:3), ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੌਲੁਸ ਨਾਲ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਮਸੀਹ ਨੇ “ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਦੇ ਦਿੱਤਾ” (ਗਲਾਤੀਆਂ 2:20; ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)।

“ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦਾ ਅਸ਼ਨਾਨ” (3:5)

ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ 3:5 ਵਿਚ “ਅਸ਼ਨਾਨ” ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ, “ਯੂਹੰਨਾ 3:3, 5 ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ [ਅਫ਼ਸੀਆਂ] 5:26 (ਤੁਲਨਾ ਕਰੋ [ਇਬਰਾਨੀਆਂ] 10:22) ਵਰਗੇ ਬੰਦਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ‘ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ’ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦੀ ਰਸਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਜਰੂਰ ਹੈ।”¹¹¹ ਜੈਨ ਆਰ. ਡਬਲਿਊ. ਸਟੈਟ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਠੋਸ ਹੈ: “ਅਸ਼ਨਾਨ (ਲੁਟਰੇਨ) ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੁਢਲੀ ਕਲੀਸੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੋਢੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ।”¹¹²

ਪਰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਝਿੱਜਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮਾ ਨਵੇਂ-ਸਿਰਿਓ ਜਨਮ ਲੈਣ (“ਨਵੇਂ ਜਨਮ”) ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਬਪਤਿਸਮਾ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ‘ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਬਚਾਏ ਗਏ ਜੋ ਅਸਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ।’” 3:4-8 ਦਾ ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਸ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਮਾ ਸਕਦੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬਕੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਨਿਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੋਬਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਤੋਬਾ ਕਰਕੇ, ਇਕਰਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਚਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਚਣ ਦੇ ਲਈ ਕਰਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਸੌਂਪ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਮਾਫ਼ ਕਰੇਗਾ (ਮਰਕੁਸ 16:16; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38; 22:16; ਰੋਮੀਆਂ 6:3, 4; 10:9, 10; 1 ਪਤਰਸ 3:21) – ਸਾਡੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਜੋ ਅਸਾਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਰਹਮ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ।

ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦ ਜਿਸ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ [3:1-11] ਉਸ ਦੀ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਪਤਿਸਮੇ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦਾ ਇਕ ਮਨੁੱਖੀ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਬਪਤਿਸਮਾ ਨਿਰਚਾ ਦਾ ਇਕ

ਕਾਰਜ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਮਿਕਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ ਯੋਗ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਕਤੀ “ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ” ਹੈ।¹¹³

3:5 ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਅਸ਼ਨਾਨ” (ਬਪਤਿਸਮਾ) ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ – ਪਰ ਬੰਦ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। “ਬਪਤਿਸਮਾ” ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਿਰਫ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ,¹¹⁴ ਬਲਕਿ ਇਹ ਮਸੀਹ ਦੀ ਮੌਤ, ਦਫ਼ਨਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜੀ ਉੱਠਣ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਦੇ ਨਾਲ ਦੱਬੇ ਗਏ ਤਾਂ ਜੇ ਜਿਵੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਮਸੀਹ ਮੁਰਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਵਾਲਿਆ ਗਿਆ ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲੀਏ” (ਰੋਮੀਆਂ 6:4)।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਭਾਸ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ “ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਾਲਾ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ” ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੇ “ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਾਲਾ ਨਵਾਂ ਜੀਵਨ” ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਇਹ ਸ਼ਬਦ 3:5 ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਵਾਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਵਚਨ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮਾ ਇਕ “ਰਸਮ” ਹੈ – ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮ ਜੋ ਸਿਰਫ ਰਸਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਬਰਕਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਾਲਾ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ “ਬਪਤਿਸਮਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ,” ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ “ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇਣਾ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ”¹¹⁵ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿਚ, ਬਾਈਬਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮਾ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ। ਨਿਹਚਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਮਰਕੁਸ 16:16; ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 8:36-38; KJV)। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ (ਇੰਜੀਲ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ “... ਜਿਸ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਚੇ ਵਿੱਚ ਢਾਲੇ ਗਏ ਹਾਂ ਮਨੋਂ ਉਹ ਦੇ ਆਗਿਆਕਾਰ ਹੋਈਏ” (ਰੋਮੀਆਂ 6:17, 18; ਵੇਖੋ 6:3-6)।

3:5 ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਰਰਥਕ ਤਰਕ ਆਮ ਗੱਲ ਹੈ: “ਇਹ ਉਹ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਚਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਪਤਿਸਮੇ ਦਾ ਨਵੇਂ ਜਨਮ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬਦਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਵਾਬ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ, 3:5 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਬਪਤਿਸਮੇ ਤੇ ਖਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਖੰਡਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਗੈਰੀ ਡਬਲਿਯੂ. ਡੀਮਾਰੈਸਟ, 1, 2 ਥੈਸਾਲੋਨੀਅਨਜ਼, 1, 2 ਟਿਮੋਥੀ, ਟਾਈਟਸ, ਦ ਕਮਿਊਨੀਕੇਟਰਜ਼ ਕਮੈਂਟਰੀ,

ਜਿਲਦ 9 (ਵਾਕੇ, ਟੈਕਸਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1984), 326. ²⁰“ਚੇਤੇ ਕਰਾ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ὀπομεινῆσθαι (ਹੁਪੋਮਿਮਨੈਸਕੋ) ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:14 ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ²¹ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਬੰਦ, ਵੇਖੋ ਫਿਲਿੱਪੀਆਂ 3:1; 2 ਪਤਰਸ 1:12, 13; 3:1; 1 ਯੂਹੰਨਾ 2:21, 24. ²²ਵਾਲਟਰ ਬਾਉਰ, *ਏ ਗਰੀਕ-ਇੰਗਲਿਸ਼ ਲੈਕਸੀਕਨ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਐਂਡ ਅਦਰ ਅਰਲੀ ਕ੍ਰਿਸਚਨ ਲਿਟਰੇਚਰ*, ਤੀਜਾ ਸੰਪਾਦਨ, ਸੇਧ ਅਤੇ ਸੰਪਾਦਨ, ਫਰੈਡਰਿਕ ਵਿਲੀਅਮ ਡੰਕਰ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਪ੍ਰੈਸ, 2000), 138. ²³ਸੇਧ ਸਥਾਨ ਤੇ, 353. ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਰੋਮੀਆਂ 13 ਵਿਚ ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਖਤਿਆਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਦੱਸਣ ਦੇ ਲਈ *ਆਰਚੇ* ਅਤੇ *ਐਕਸਾਉਸੀਆ* ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ²⁴ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ “ਅਧੀਨ” (ਹੁਪੋਟਾਸੇ) ਰਹਿਣਾ ਸੀ। (ਵੇਖੋ ਤੀਤੁਸ 2:5, 9.) ²⁵ਡਬਲਿਊ. ਈ. ਵਾਈਨ, ਮੈਰਿਲ ਐਫ. ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਿਲੀਅਮ ਵਾਈਟ, ਜੂਨੀਅਰ, *ਵਾਈਨਜ਼ ਕੰਪਲੀਟ ਇਕਸਪੋਜਿਟਰੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਓਲਡ ਐਂਡ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਵਰਡਸ* (ਨੈਸ਼ਵਿਲੇ: ਥੋਮਸ ਨੈਲਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1985), 438-39. ²⁶ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਰਕਲੇਅ, *ਦ ਲੈਟਰਜ਼ ਟੂ ਟਿਮੋਥੀ, ਟਾਈਟਸ, ਐਂਡ ਫਿਲੋਮੋਨੇ*, ਸੋਧਿਆ ਸੰਸਕਰਣ, ਦ ਡੇਲੀ ਸਟੱਡੀ ਬਾਈਬਲ (ਫਿਲਾਡੈਲਫੀਆ: ਵੈਸਟਮਿੰਸਟਰ ਪ੍ਰੈਸ, 1975), 258. ²⁷ਪੈਲੀਬਿਯੂਸ *ਹਿਸਟਰੀਜ਼* 6.46. ²⁸ਬਾਉਰ, 401.

²⁹ਏਰਗੋਨ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਨਾਂਵ “ਕਰਮ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:1 ਵਿਚ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਵਾਕ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:5 ਵਿਚ “ਸਾਡੇ ਅੰਤਰਕਰਨ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ *ਅਗਾਥੋਸ* ਦੇ ਰੂਪ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ³⁰ਗੋਰਡੋਨ ਡੀ. ਫੀ. 1 *ਐਂਡ 2 ਟਿਮੋਥੀ, ਟਾਈਟਸ*, ਏ ਗੁਡ ਨਿਊਜ਼ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ: ਹਾਰਪਰ ਐਂਗ ਰੋਅ, 1984), 153. ³¹3:8, 14 ਵਿਚ, “ਸੁਭ ਕਰਮ” ਵਾਕ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ καλῶν ἔργων (ਕਾਲੇਨ ਏਰਗੋਨ) ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ “ਸੁਭ” ਦੇ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ³²ਬਾਉਰ, 178. ਕੁਝ ਕੁਝ ਬਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:20 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੌਲੁਸ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਬਕਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਸੀ (1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:13)। ³³ਅਮਾਰੋਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:3 ਵਿਚ “ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ” ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ³⁴ਜੌਨ ਆਰ. ਡਬਲਿਊ. ਸਟੈਟ, *ਗਾਰਡ ਦ ਟਰੱਥ: ਦ ਮੈਸੇਜ ਆਫ 1 ਟਿਮੋਥੀ ਐਂਡ ਟਾਈਟਸ*, ਦ ਬਾਈਬਲ ਸਪੀਕਿੰਗ ਟ੍ਰੂਥ (ਡਾਉਨਰਸ ਗਰੇਵ, ਇਲੀਨੋਇਸ: ਇੰਟਰਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 1996), 200. ³⁵1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:3 ਵਿਚ *ਐਪੀਇਕਸ* ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਸੀਲ ਸੁਭਾਉ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ³⁶ਬਾਉਰ, 861. ³⁷ਪਰਾਉਟਸ (“ਨਰਮਾਈ”) ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:11 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ³⁸ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 246.

³⁹ਬਾਉਰ, 84. ⁴⁰ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ” (*ਐਪੀਥੋਸ*) ਇਕ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜੋ ਕਰੇਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਝੂਠੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਤੀਤੁਸ 1:16)। ⁴¹ਪਲਾਨਾਓ ਦੇ ਰੂਪ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:13 ਵਿਚ “ਛਲੀਏ” ਅਤੇ “ਖੋਖਾ ਖਾਂਦੇ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁴²ਬਾਉਰ, 259. *ਡਾਈਓ* ਦੇ ਇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:2 ਵਿਚ “ਦਾਰੀ ਕਰ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁴³ਬੁਰਿਆ ਵਿਸ਼ਿਆਂ” ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἐπιθυμῖα (*ਐਪੀਥੁਸੀਆ*) ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 2:12 ਵਿਚ “ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁴⁴ਦਿ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟੇਜ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 5ਵਾਂ ਸੇਧ (2012), s.v. “ਸੁਖਵਾਦਾ” ⁴⁵ਸਟੈਟ, 202. ⁴⁶ਬਾਉਰ, 500. ⁴⁷ਇਹ ਬੁਰਾ ਭਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ” (ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 204)। ⁴⁸ਬਾਉਰ, 949.

⁴⁹ਏ. ਟੀ. ਹੈਂਸਨ, *ਦ ਪਾਸਟਰਲ ਏਪਿਸਲਸ*, ਦ ਨਿਊ ਸੈਂਚੂਰੀ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬ. ਏਰਡਮੈਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1982), 190. ⁵⁰ਬਾਉਰ, 652. ਦੂਜੇ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੂਕਾ 14:26, *ਮਿਸੀਓ* ਦਾ ਘੱਟ ਕਠੋਰ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਬਾਉਰ, 653.) ⁵¹“ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਸਾਡਾ ਮੁਕਤੀ ਦਾਤਾ” ਵਾਕ ਦੀ ਚਰਚਾ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:3 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁵²ਬਰੂਸ ਬੀ. ਬਾਰਟਨ, ਡੇਵਿਡ ਆਰ. ਵੀਰਮਨ, ਐਂਡ ਨੀਲ ਵਿਲਸਨ, *1 ਟਿਮੋਥੀ, 2 ਟਿਮੋਥੀ, ਟਾਈਟਸ*, ਲਾਈਫ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਬਾਈਬਲ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਵੀਹਟਨ, ਇਲੀਨੋਇਸ: ਟਿੰਡੇਲ ਹਾਊਸ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1993), 286. ⁵³ਬਾਉਰ, 1090. ⁵⁴ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 382. ⁵⁵ਬਾਉਰ, 1055. ⁵⁶ਰੇਨਲਡ ਏ. ਵਾਰਡ, *ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ 1 ਐਂਡ 2 ਟਿਮੋਥੀ ਐਂਡ ਟਾਈਟਸ* (ਵਾਕੇ, ਟੈਕਸਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1974), 269. ⁵⁷ਸਧਾਰਣ ਕਾਲ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਭੂਤਕਾਲ ਦੇ ਕਾਲ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਯੂਨਾਨੀ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾ ਕੰਮ ਨਾਲ ਵੀ ਉੱਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਧਾਰਣ ਕਾਲ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ⁵⁸“ਦੇ ਕਰਕੇ” *ਏਂਟੋ* (*ਐਕਸ*) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ “ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ”

⁵⁹ਬਾਉਰ, 248. “ਧਰਮ” ਅਤੇ “ਸਹੀ” ਸੰਬੰਧੀ, ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:9. ⁶⁰ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ κατὰ (ਕਾਟਾ) ਦਾ

ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ। ⁴³ਬਾਉਰ, 316. ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ "ਰਹਮ" ਨੂੰ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:2 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁴⁴ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 666-67; ਬਾਉਰ, 603. ⁴⁵ਬਾਉਰ, 603. ⁴⁶ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਹੋਰ *ਪੈਲਿੰਗੀਨੀਸੀਆ* ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ (ਮੱਤੀ 19:28), ਇਹ ਸੱਤੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਨਵੇਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਬੰਦ ਵਿਚ, ESV ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ "ਨਵਾਂ ਸੰਸਾਰ" ਹੈ। ⁴⁷ਅਤੇ ਯੋਕ ਕਠਮੀ (*ਕਾਈ*) ਤੋਂ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਕਾਈ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ "ਵੀ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। (ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 517-18.) ⁴⁸ਨਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ "ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ" ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਸੰਬੰਧ ਕਾਰਕ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ "ਪਵਿੱਤਰ ਆਤਮਾ ਦਾ" (ASV; NKJV; NEB; ESV)। NASB ਅਤੇ NIV ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ "ਦੁਆਰਾ" ਹੈ। ⁴⁹ਰੋਮੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38 ਦੀ ਚਰਚਾ ਡੇਵਿਡ ਐਲ. ਰੋਪਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ *ਐਕਟਸ 1-14*, ਟਰੱਥ ਫ਼ਾਰ ਟੂਡੇ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਸੀਆਰਕੀ, ਆਰਕੈਨਸ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼, 2001) ਵਿਚ ਸਫ਼ੇ 81-89 ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁵⁰ਜੇ. ਡਬਲਿਊ. ਰੋਬਰਟਸ, *ਟਾਈਟਸ, ਫਿਲੋਮੋਨ ਅਤੇ ਜੇਮਸ*, ਦ ਲਿਵਿੰਗ ਵਰਡ (ਐਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਾਸ: ਆਰ. ਬੀ. ਸਵੀਟ ਕੰਪਨੀ, 1963), 24.

⁵¹ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 478; ਬਾਉਰ, 312. ⁵²ਰੋਮੀਆਂ 5:5 ਦੀ ਚਰਚਾ ਡੇਵਿਡ ਐਲ. ਰੋਪਰ ਦੀ ਪੁਸਤਕ *ਰੋਮਨਜ਼ 1-7: ਏ ਡੋਕਟ੍ਰੀਨਲ ਸਟੱਡੀ*, ਟਰੱਥ ਫ਼ਾਰ ਟੂਡੇ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਸੀਆਰਕੀ, ਆਰਕੈਨਸ: ਰਿਸੋਰਸ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼, 2013) ਵਿਚ ਸਫ਼ੇ 326-28 ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁵³ਪਲਾਉਸੀਓਸ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:17, 18 ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ "ਧਨਵਾਨ" ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ "ਧਨੀ" ਬਣੇ। ⁵⁴ਬਾਉਰ, 249. 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:16 ਵਿਚ *ਡਿਕਾਈਊ* ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ "ਧਰਮੀ ਨਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ⁵⁵ਕਿਰਪਾ (*χάρις, ਚੈਰਿਸ*) 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:2 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ⁵⁶ਆਸਾ (*ἐλπίς, ਐਲਪਿਸ*) ਨੂੰ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:1 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਸਲਾਮ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁵⁷ਪੌਲੁਸ ਨੇ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:16 ਅਤੇ 6:12, ਨਾਲੇ ਤੀਤੁਸ 1:2 ਵਿਚ ਵੀ "ਸਦੀਪਕ ਜੀਵਨ" ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ⁵⁸ਵਿਲੀਅਮ ਪੈਂਨ, *ਏ ਕਲੈਕਸ਼ਨ ਆਫ ਦ ਵਰਕਸ ਆਫ ਵਿਲੀਅਮ ਪੈਂਨ*, ਜਿਲਦ 1 (ਲੰਡਨ: ਜੇ. ਸੋਅਲ, 1726), 841. ⁵⁹ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:15; 3:1; 4:7-9. ਪੌਲੁਸ ਦੇ ਆਖਰੀ "ਸਤ ਬਚਨ" ਲਈ, 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:11-13 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ। ⁶⁰ਅੱਗੇ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਆਇਤਾਂ 8-11) ਉਸ ਵਿਚ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ" (ਵਾਲਟਰ ਐਲ. ਲੀਫੈਲਡ, *1 ਅੱਡ 2 ਟਿਮੋਥੀ, ਟਾਈਟਸ*, ਦ ਐਨਆਈਵੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਕਮੈਂਟਰੀ [ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸੀਗਨ: ਜ਼ੋਡੋਰਵਨ, 1999], 353)।

⁶¹ਬਾਉਰ, 1066; ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 89. ⁶²ਪੌਲੁਸ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਦੇ ਵਾਰ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਐਲਡਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ "ਪਰਬੰਧ" ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:4, 5)। ⁶³ਆਰਚੀਬਾਲਡ ਥੋਮਸ ਰੋਬਰਟਸਨ, *ਵਰਡ ਪਿਚਰਸ ਇਨ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ*, ਜਿਲਦ 4, *ਦਿ ਏਪਿਸਲਸ ਆਫ ਪੌਲ* (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਹਾਰਪਰ ਐਂਡ ਬਰਦਰਜ਼ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1931), 607. ⁶⁴ਵਿਲੀਅਮ ਬਾਰਕਲੇਅ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ *ਪਰੋਇਸਟੇਮੀ* ਇਕ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਸਮਾਨ ਦਾ ਹੌਕਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। (ਬਾਰਕਲੇਅ, 264.) ⁶⁵ਡੈਨੀ ਪੇਟਰਿੱਲੋ, *ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ 1, 2 ਟਿਮੋਥੀ ਅੱਡ ਟਾਈਟਸ* (ਐਬੀਲੀਨ, ਟੈਕਸਾਸ: ਕੁਆਲਿਟੀ ਪਬਲਿਕੇਸ਼ਨਜ਼, 1998), 192. ⁶⁶ਵੈਰਨ. ਡਬਲਿਊ. ਵਿਅਰਸਬੀ, *ਦ ਬਾਈਬਲ ਇਕਸਪੋਜਿਸ਼ਨ ਕਮੈਂਟਰੀ: ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ*, ਜਿਲਦ 2 (ਵੀਹਟਨ, ਇਲੀਨੋਇਸ: ਵਿਕਟਰ ਬੁਕਸ, 1989), 268. ⁶⁷ਬਾਉਰ, 1108. ਵੇਖੋ *ਓਫਲੀਮੋਸ* ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:8 ਅਤੇ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 3:16 ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ⁶⁸2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:23 ਵਿਚ ਪੌਲੁਸ ਨੇ "ਬੋਵਕੂਡੀ [*μωρός, ਮੋਰੋਸ*] ਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸਨਾਂ" ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:4 ਵਿਚ "ਵਿਵਾਦਾਂ" (*ὑπότιτοις, ਜ਼ੀਟੀਸਿਸ* ਤੋਂ) ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ⁶⁹1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:4 ਵਿਚ "ਬੇਓਤਕ ਕੁਲਪੱਤ੍ਰੀਆਂ" ਨੂੰ "ਖਿਆਲੀ ਕਹਾਣੀਆਂ" ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰੋਤ ਵਿਚ ਝੂਠੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਯਹੂਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਨ (ਤੀਤੁਸ 1:10, 14)। ⁷⁰*ਏਰਿਸ* "ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਿਚ ਲੜਨਾ, [ਖਾਸਕਰ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ] ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹੁਦਿਆਂ ਲਈ ਜੋ ਇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਹਨ" (ਬਾਉਰ, 392)।

⁷¹ਮਾਚੇ ਦੇ ਇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:23 ਵਿਚ "ਝਗੜੇ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ⁷²ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 356. ⁷³ਸ਼ਰਾ ਦੀ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:8-11 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ⁷⁴ਆਰ. ਸੀ. ਐਚ. ਲੈਂਸਕੀ, *ਦਿ ਇੰਟਰਪਰਟੇਸ਼ਨ ਆਫ ਸੇਂਟ ਪੌਲਜ਼ ਏਪਿਸਲਸ ਟੂ ਦ ਕੋਲੋਸੀਅਨਜ਼, ਟੂ ਦ ਥੈਸਾਲੋਨੀਅਨਜ਼, ਟੂ ਟਿਮੋਥੀ, ਟੂ ਟਾਈਟਸ ਅੱਡ ਟੂ ਫਿਲੋਮੋਨ* (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ: ਲੁਬਰਨ ਬੁਕ ਕਨਸਰਨ, 1937; ਦੂਜੀ ਛਾਪ, ਕੋਲੰਬਸ, ਓਹਾਈਓ: ਵਾਰਟਬਰਗ ਪ੍ਰੈਸ, 1946), 941. ⁷⁵*ਦਿ ਅਮੈਰੀਕਨ ਹੈਰੀਟਜ਼*

ਡਿਕਸਨਰੀ, 5ਵਾਂ ਸੋਧ (2012), s.v. "ਲਾਂਭੇ ਰਹੁ।" ⁷⁶ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 47. ⁷⁷ਡੋਨਲਡ ਗੁਥਰੀ, ਦ ਪਾਸਟਰਲ ਏਪਿਸਲਸ, ਸੋਧਿਆ ਸੰਸਕਰਣ, ਦ ਟਿੰਡਲ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀਜ਼ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1990), 220. 3:9 ਵਿਚ, ਪੈਰਿਸਟੇਮੀ ਵਰਤਮਾਨ ਮੱਧ ਆਗਿਆ-ਸੂਚਕ ਵਾਕ ਵਜੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ⁷⁸ਉਸ ਨੇ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 6:4, 20 ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਚਿੰਤਾ ਪਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ⁷⁹ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 653. ⁸⁰ਬਾਉਰ, 621.

⁸¹ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 198. ਮਾਟਾਇਓਸ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਯੁਕਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ "ਬਕਵਾਸ" ਅਤੇ "ਬਕਵਾਦੀ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:6; ਤੀਤੂਸ 1:10)। ⁸²ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, 303. ⁸³ਬਾਉਰ, 28. ⁸⁴ਬਾਰਕਲੇਅ, 265. ⁸⁵ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 470. ⁸⁶ਬਾਉਰ, 309. ⁸⁷ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ" ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἀποκατάκτιστος (ਅਪੋਕਾਟਾਕਰਿਟੋਸ) ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ ἀπό (ਅੱਟੋ, "ਖੁਦ") ਅਤੇ κτίσις (ਕਰਿਸਿਸ, "ਫ਼ੈਸਲ") ਅਤੇ κατά (ਕਾਟਾ, "ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ") ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ⁸⁸ਪੈਰਾਇਟੀਓਮਾਈ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:7; 5:11; 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:23 ਵਿਚ "ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਰੱਖਣਾ" ਅਤੇ "ਮੂੰਹ ਮੋੜ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁸⁹ਬਾਉਰ, 764. ⁹⁰ਗੁਸਟਵ ਸਟੈਹਲਿਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਥੀਓਲੀਜੀਕਲ ਡਿਕਸਨਰੀ ਆਫ ਦ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਸੋਧ, ਗਰਹਾਰਡ ਕਿੱਟਲ ਅਤੇ ਗਰਹਾਰਡ ਫਰੈਡਰਿਕ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਛੋਟਾ ਰੂਪ, ਜੀਓਫਰੀ ਡਬਲਿਊ. ਬਰੇਮਿਲੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1985) ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ 30 ਤੇ "ਆਈਟੀਓ" ਹੈ।

⁹¹ਕੁਝ ਆਇਤਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਪੋਲੁਸ ਨੇ ਕਰੋੜ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮਸੀਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ 3:14, 15)। ⁹²ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 13. ⁹³ਬਾਉਰ, 679. ⁹⁴ਤੁਥਿਕੁਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 20:4 ਅਤੇ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:12 ਵਿਚ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ⁹⁵ਉਹ ਨਿਕੁਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ, "ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਸਿਆਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ," ਪਰ ਇਹ ਕਿ "ਮੈਂ ਉੱਥੇ ਸਿਆਲ ਕੱਟਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।" ⁹⁶ਵਿਲੀਅਮ ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ, ਇਕਸਪੋਜੀਸ਼ਨ ਆਫ ਦ ਪਾਸਟਰਲ ਏਪਿਸਲਸ, ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਕਮੈਂਟਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਬੋਕਰ ਬੁਕ ਹਾਊਸ, 1965), 397. ⁹⁷ਵੇਖੋ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:10. ⁹⁸ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 169; ਬਾਉਰ, 939. ਸਪਾਉਡਾਜ਼ੋ ਦੇ ਇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 2:15 ਵਿਚ "ਜਤਨ ਕਰ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ⁹⁹ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਤਰਤੁੱਲੁਸ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 24:1 ਵਿਚ "ਵਕੀਲ" (ῥήτωρ, ਰੀਟੋਰ, "ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੁਲਾਰਾ") ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੋਮੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਸੀ। ¹⁰⁰ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 18:24-28; 19:1; 1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 1:12; 3:4-6, 22; 4:6; 16:12.

¹⁰¹ਬਾਉਰ, 873. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਾਂ ਪੂਰੇ ਸਫ਼ਰ ਦੇ ਲਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 20:38; 21:5)। ¹⁰²"ਜਤਨ ਕਰ" ਕਿਰਿਆ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ἵσχυροδύω (ਸਪਾਉਡਾਈਓਸ) ਦਾ ਇਕ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਸ ਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 3:12 ਵਿਚ "ਜਤਨ ਕਰੋ" (ਸਪਾਉਡਾਜ਼ੋ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:17 ਵਿਚ ਸਪਾਉਡਾਈਓਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ "ਜਤਨ ਨਾਲ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ¹⁰³ਕਾਸੇ ਦੀ ਬੁੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 1:5 ਵਿਚ "ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ" (λείπω, ਲੀਪੋ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ¹⁰⁴ਪੈਰੋਇਸਟੇਮੀ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਉਸ ਵਾਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ 3:8 ਵਿਚ "ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਲਾਉਣ" ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ¹⁰⁵ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ, 399 (ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ)। ¹⁰⁶ਬਾਉਰ, 870. ¹⁰⁷ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, 35. ¹⁰⁸ਵਾਈਨ, ਅੰਗਰ, ਅਤੇ ਵਾਈਟ, 361. ¹⁰⁹3:15 ਵਿਚ "ਸੁਖ ਸਾਂਚ ਆਖੀ" ਅਤੇ 2 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 4:19 ਵਿਚ "ਸੁਖ ਸਾਂਚ ਆਖਣਾ" ਦੋਵੇਂ ਉਦਾਹਰਣ ਯੂਨਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ἀσπάζομαι (ਅਸਪਾਜ਼ੋਮਾਈ) ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ¹¹⁰ਬਰੂਸ ਐਮ. ਮੈਟਜ਼ਗਰ, ਏ ਟੈਕਚੁਅਲ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਗਰੀਕ ਨਿਊ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ, ਦੂਜਾ ਸੋਧ (ਸਟੁੱਟਗਰਟ, ਜਰਮਨੀ: ਜਰਮਨ ਬਾਈਬਲ ਸੋਸਾਇਟੀ, 1994), 586.

¹¹¹ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ, 392. ¹¹²ਸਟੈਟ, 204. ¹¹³ਰੇਮੰਡ ਕੈਲਸੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਫੋਰਟ ਵਰਥ ਕ੍ਰਿਸਚਨ ਕਾਲਜ ਲੈਕਚਰਸ (1962) ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ 254 ਤੇ "ਟਾਈਟਸ" ਹੈ। ¹¹⁴ਲੈਂਸਕੀ, 935. ¹¹⁵ਜੀਓਫਰੀ ਡਬਲਿਊ. ਬਰੇਮਿਲੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਬਾਈਬਲ ਇਨਸਾਇਕਲੋਪੀਡੀਆ, ਸੋਧਿਆ ਸੰਸਕਰਣ, ਸੋਧ, ਜੀਓਫਰੀ ਡਬਲਿਊ. ਬਰੇਮਿਲੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬ. ਈਰਡਮੈਂਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1979) ਵਿਚ ਸਫ਼ਾ 1:428 ਤੇ "ਬਪਤਿਸਮੇ ਵਾਲਾ ਨਵਾਂ ਜਨਮ" ਹੈ।